

قانون و فساد اقتصادی

قوانین پراکنده، برداشتهای متفاوت

مصاحبه اختصاصی ماهنامه «اقتصاد ایران» با دکتر احمد قاسمی، معاون دادستان و سرپرست دادسرای ناحیه ۲۲ ویژه امور اقتصادی

سؤال: تعریف فساد در قوانین ما چیست؟ و در کدام قانون، مصادیق و تعاریف فساد وارد شده است؟

فساد و مفاسد اقتصادی به طور مشخص در قوانین ما تعریف نشده است. یعنی ما از لحاظ حقوقی، عبارتی به عنوان فساد اقتصادی نداریم. تنها یک دسته از جرایم که به عنوان جرایم اقتصادی قابل تعریف می‌باشند، به صورت پراکنده در قوانین مختلف مورد تصریح واقع شده‌اند. مثلاً جرایمی نظیر ارتشا، اختلاس و تحصیل مال نامشروع و یا جرایمی نظیر اعمال نفوذ ناروا در یک قانون خاص، تبانی در معاملات دولتی، تدلیس در معاملات دولتی و رشا که در قانون مجازات اسلامی آمده، نمونه‌هایی از این قوانین می‌باشند. همین طور، قوانین مربوط به منع مداخله کارکنان دولت در معاملات دولتی، منع تصدی بیش از یک شغل توسط کارکنان دولت و منع اخذ پورسانت توسط کارمندان دولت، که هر کدام قوانین خاص خود را داشته و به صورت پراکنده مورد اشاره قانون‌گذار قرار گرفته‌اند. در مجموع اگر ما بخواهیم یک تعریفی از جرم اقتصادی ارائه بدهیم، باید بگوییم: جرم اقتصادی جرمی است که با انگیزه مالی صورت گرفته و حقوق مالکانه دولت یا اموال عمومی را نقض می‌کند. در واقع، جرایم اقتصادی، یک قسمتی از جرایم مالی هستند. موضوع جرایم مالی، تضییع حقوق مالکانه اشخاص

جرایم اقتصادی در دولتی بودن اقتصاد است. کما این که شرط تحقق اکثر این عناوین جزایی که گفته شد، این است که فرد، کارمند دولت باشد. به عنوان مثال، منابع محدودی که توسط سازمان‌های دولتی بین متقاضیان نامحدود جامعه توزیع می‌شود، ممکن است منجر به ایجاد زمینه برای ارتشای کارمند دولتی گردد. مثلاً وقتی می‌خواهیم تسهیلات بانکی ارائه بدهیم، تصمیم‌گیرنده در این موضوع، یکی از مسؤولان بانکی است که تصمیم می‌گیرد با چه شیوه‌ای و به چه ترتیبی و به چه کسی این تسهیلات را اعطا کند و اینجا است که

واقعیت این است که در همه کشورها، جرم اقتصادی وجود دارد و جرم اقتصادی، تنها مختص کشور ما نیست. توجه به این موضوع ضروری است که جرم لازم و ملزوم جامعه می‌باشد، ولی میزان آن در هر جامعه‌ای متفاوت است. اگر جامعه را به لیوانی تشبیه کنید، میزان حل‌کنندگی املاح مختلف در آب داخل این لیوان، بسته به دمای آن آب، متفاوت است. لذا اگر مثلاً ۵ میلیون فقره جرم داریم، جامعه ما ظرفیت ارتکاب این جرایم را داشته است. در کشور ما، شاید شروع بحث مبارزه با فساد اقتصادی، با فرمان مقام معظم رهبری بود، که مسؤولان ۳ قوه را مکلف به پیگیری و نظارت بر موضوع کردند. بر همین اساس در قوه مجریه، وزارت اطلاعات، در قوه قضاییه، سازمان بازرسی کل کشور و در قوه مقننه، دیوان محاسبات عمومی موظف به پیگیری موضوع شدند. در دادگستری تهران نیز، مجتمع قضایی امور اقتصادی تشکیل شد که وظیفه رسیدگی به جرایم اقتصادی را به عهده دارد.

سؤال: بیشترین میزان فساد در کشور، مربوط به چه نوع مفاسدی است؟

بیشترین جرایم و حجم پرونده‌های ما در دادرها، مربوط به پرونده‌های بانکی و تسهیلات است که در آنها، یا مدیران و کارکنان بانک‌ها در اعطای تسهیلات و گشایش اعتبارات اسنادی و پرداخت وام‌های بانکی مرتکب جرمی شده‌اند و یا دریافت‌کنندگان وام‌ها، در دریافت و بازپرداخت آن، مرتکب تقلب شده و با توسل به راه‌های متقلبانه، روندی مجرمانه را در پیش گرفته‌اند. در حال حاضر بیش از ۵۰ پرونده در زمینه جرایم بانکی مطرح رسیدگی داریم. البته در حوزه‌های نفت، قاچاق کالا، اراضی ملی و سایر حوزه‌های اقتصادی، پرونده‌های متعددی داریم، ولی پرونده‌های بانکی بیشترین حجم پرونده‌ها را تشکیل می‌دهد.

زمینه‌های اعمال نفوذ و ارتشا پدیدار می‌شود. در این راستا می‌توان گفت: اگر اصل ۴۴ به درستی اجرا شود و اقتصاد ما از دولتی بودن خارج گردد، حجم جرایم اقتصادی بسیار کاهش خواهد یافت. البته این به معنی آن نیست که ما در حوزه خصوصی جرم نداشته باشیم؛ اتفاقاً برابر موازین کنوانسیون مقابله با فساد سازمان ملل متحد، جرم و فساد اقتصادی در حوزه خصوصی هم تعریف شده است. مطابق قوانین ما، اگر مدیر شرکت خصوصی، اموال شرکت را به نفع شخصی خود برداشت کند، عنوانش اختلاس نیست، بلکه خیانت در امانت است یا اگر مدیر شرکت خصوصی، وجهی را به صورت غیرمتعارف از ارباب‌رجوع دریافت نماید، دیگر عنوانش ارتشا نیست. منتها سازمان ملل و نهادهای بین‌المللی، این تعریف را قبول ندارند. سازمان ملل، جرایمی نظیر اختلاس و ارتشا در حوزه شرکت‌ها و نهادهای خصوصی را هم قابل تحقق می‌داند و حتی کنوانسیون، کشورهای عضو را مکلف کرده که قوانین داخلی خود را با قوانین بین‌المللی تطبیق بدهند. در حال، مهم‌ترین زمینه برای فساد در کشور ما اقتصاد دولتی است.

سؤال: با توجه به این که نزدیک به هفت سال از ابلاغ مقام معظم رهبری، مبنی بر مبارزه با مفاسد اقتصادی می‌گذرد، چرا این مسأله همچنان با ما و اگرهایی روبه‌رو است؟

اما و اگرها، بیشتر مربوط به تفاوت برداشت‌ها راجع به مسأله فساد است. دستگاه قضایی در مبارزه با فساد، کار خودش را درست و دقیق انجام می‌دهد. در سال گذشته، برای ۶۵ پرونده مهم اقتصادی، کیفرخواست صادر کردیم. واقعیت قضیه این است: به لحاظ این که تعریف مشخصی از فساد وجود ندارد، اختلاف سلیقه حاکم می‌شود. چه بسا ممکن است افکار عمومی و حتی

است در حالی که موضوع جرایم اقتصادی تضییع حقوق مالکانه عمومی یا دولتی می‌باشد. بیشترین قوانین پایه‌ای مبارزه با فساد، در قانون مجازات اسلامی است. جرایمی نظیر تبانی در معاملات دولتی، تدلیس در معاملات دولتی، تصرف غیرمجاز در اموال دولتی و تعداد زیادی از عناوین جزایی که در قانون مجازات اسلامی به آنها اشاره شده است و عناوینی همچون کلاه‌برداری، اختلاس، ارتشا و تحصیل مال نامشروع نیز در قانون تشدید مجازات مرتکبین این جرایم آمده است. همچنین، مواردی چون قانون مربوط به اعمال نفوذ ناروا، قانون مربوط به عدم مداخله کارکنان دولت در معاملات دولتی یا قانون قاچاق کالا و ارز، مصادیق دیگری از قوانین مربوط به جرایم اقتصادی هستند که مورد عنایت قانون‌گذار بوده‌اند. یعنی می‌خواهم بگویم، اینها قوانین پراکنده‌ای هستند و دسته‌بندی نشده‌اند، لذا نمی‌توان به طور خاص، جرم اقتصادی را در یک قانون خاص تعریف کرد و مصادیق آن را برشمرد.

سؤال: با توجه به محیط اقتصادی کشور، ریشه‌های اصلی فساد و مصادیق اقتصادی آن را در چه می‌دانید؟

اقتصاد ما یک اقتصاد دولتی است و شاید ریشه اکثر

سؤال: تاکنون چه اقداماتی برای کاهش فساد و ارتقای سلامت محیط اقتصادی در کشور صورت گرفته است؟

انجمن اقتصاددانان

گزارش ماهنامه «اقتصاد ایران» از انتخابات
اعضای هیأت مدیره انجمن

انجمن اقتصاددانان ایران که با همکاری ۲۰ نفر از نمایندگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، وزارتخانه‌ها، سازمان‌های دولتی و مؤسسات بخش خصوصی در سال ۵۱ تأسیس شد، پس از قریب به ۲ سال پیگیری اعضای هیأت اجرایی موقت، سرانجام در شهریور ۵۳ به ثبت رسید و فعالیت خود را با تشکیل اولین کنگره دردی ماه همان سال آغاز کرد.

در جلسه ماه اخیر انجمن اقتصاددانان ایران، انتخابات اعضای این انجمن به پایان رسید. دکتر منوچهر فرهنگ، اقتصاددان برجسته ایرانی و عضو هیأت تحریریه ماهنامه «اقتصاد ایران» که دارای تحصیلات علوم اقتصادی از دانشگاه پاریس بوده و ریاست اسبق دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران را عهده‌دار بود، به عنوان رییس دائمی افتخاری این انجمن انتخاب شد. دکتر محمدباقر غدیری اصل نیز، به عنوان رییس هیأت مدیره انجمن انتخاب گردید. همچنین در این میان، دکتر علی رشیدی، به عنوان عضو هیأت رییس و نایب رییس این انجمن، دکتر حمید دیهیم، به عنوان دبیر انجمن و دکتر پرویز حسینی به عنوان عضو هیأت رییس و خزانه‌دار این انجمن انتخاب شدند. در عین حال، اعضای سه نفره هیأت مدیره عبارتند از: دکتر محمد ابوترابیان، دکتر موسی غنی‌نژاد (عضو شورای سیاست‌گذاری ماهنامه «اقتصاد ایران»)، دکتر سعید نیکوآقبال و سمت بازرس انجمن نیز به دکتر محمدباقر صدری و ریاست دبیرخانه انجمن به دکتر خلیل پوربزرگی اعطا شد. جلسات این انجمن - که در آن اقتصاددانان برجسته کشور به بررسی و تحلیل مسایل اقتصادی ایران می‌پردازند - در آخرین پنج‌شنبه هر ماه در سالن اجتماعات اتاق بازرگانی تهران برگزار می‌شود. با توجه به اهمیت بسزای اقتصاد در پیشرفت یک کشور، انجمن اقتصاددانان از کلیه استادان و اقتصاددانان مجرب دعوت به عمل می‌آورد تا جهت ارائه نظرات کارشناسی خود، در جلسات این انجمن شرکت نمایند.

تفسیر قانون به عهده قضات است و هیچ مرجع دیگری در این مورد حق تفسیر قانون را ندارد الا قضات. لذا اگر شما در امر مبارزه با مفساد اقتصادی با اما و اگرهایی روبه‌رو هستید، مربوط به کسانی است که می‌خواهند معیارهای شخصی خود را بر این موضوع حاکم کنند.

اقتصاد ایران: متشکریم. ■

برخی مسؤولان نظام، معیارهایی در ذهنشان باشد که با معیار ما در دستگاه قضایی متفاوت است. زیرا معیار ما برای جرم اقتصادی، قانون است و مقام قضایی وظیفه دارد عمل متهم را با یکی از عناوین جزایی و با مفاهیم حقوقی وضع شده توسط قوه مقننه تطبیق دهد. بر اساس اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، دستگاه قضایی فقط با اتکای به قانون تصمیم می‌گیرد. در رسیدگی‌های قضایی

کشتی کابینه در ساحل آرامش؟

سرانجام بعد از حرف و حدیث‌های بسیار بر سر معرفی وزیران اقتصاد و کشور و رایزنی‌های شش ساعته در مجلس، گزینه‌های پیشنهادی رییس‌جمهور رأی اعتماد گرفتند.

اقتصادی و دارایی انتخاب شد. وی همچنین معاون هدمند کردن یارانه‌ها و رفاه اجتماعی وزارت رفاه دولت نهم بوده است.

در سوی دیگر، علی کردان بر خلاف حسینی، با نطق‌های آتشین مخالفان خود مواجه شد و تعدادی از نمایندگان، مدرک دکترای وی را زیر سؤال بردند. ولی به هر ترتیب توانست ۱۶۹ رأی موافق اعتماد مجلس را کسب کند. وی علاوه بر قائم مقامی وزارت نفت در دولت نهم، به عنوان رییس سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، معاون وزیر کار و امور اجتماعی، معاون امور مجلس و استان‌های صدا و سیما در زمان ریاست لاریجانی، معاون اداری و مالی صدا و سیما و نیز در مناصب دیگری فعالیت کرده است. بر خلاف سرپرستان وزارتخانه‌های اقتصاد و کشور که نتوانستند نظر مساعد مجلس را برای تصدی پست وزارت، کسب کرده و به مجلس معرفی شوند، حمید بهبهانی بعد از طی دوران کوتاه سرپرستی، با ۱۸۱ رأی موافق نمایندگان به عنوان وزیر راه و ترابری انتخاب شد. وی پیش از این به عنوان معاون امور برنامه‌ریزی و اقتصاد حمل‌ونقل وزارت راه فعالیت می‌کرد. بهبهانی، سابقه ۱۹ سال ریاست بر دانشکده عمران دانشگاه علم و صنعت را در کارنامه خود دارد و گفته می‌شود وی استاد مشاور رییس‌جمهور در این دانشگاه بوده است.

از همان آغاز به کار دولت نهم و زمانی که دکتر محمود احمدی‌نژاد برای گرفتن رأی اعتماد وزیران پیشنهادی خود از مجلس هفتم با مشکل مواجه شد، تا به امروز که هیأت دولت با ده تغییر به کار خود ادامه می‌دهد، کابینه دولت نهم همواره در تب و تاب و التهاب دائمی به سر برده است - التهابی که سرانجام با رأی اعتماد مجلس به سه وزیر پیشنهادی رییس‌جمهور برای وزارت کشور، اقتصاد و راه و ترابری به پایان رسید. هرچند معلوم نیست این آرامش تا پایان کار دولت حکمفرما باشد، چراکه در مجلس، اخباری مبنی بر استیضاح تعدادی از وزیران از جمله وزیر آموزش و پرورش بعد از تعطیلات مجلس شنیده می‌شود.

تکمیل دولت

در ماه گذشته، علی کردان، شمس‌الدین حسینی و حمید بهبهانی به عنوان وزیران کشور، اقتصاد و راه و ترابری از مجلس رأی اعتماد گرفتند - رأی اعتمادی که اگرچه در مورد وزیر اقتصاد به آسانی تحقق یافت، اما در مورد علی کردان با جنجال‌های زیادی در مجلس همراه شد. در این میان، شمس‌الدین حسینی که به عنوان دبیر کارگروه تحولات اقتصادی به مجلس معرفی شده بود، با ۲۱۷ رأی موافق و تنها ۲۹ رأی مخالف از مجموع ۲۴۹ رأی مأخوذه، به عنوان وزیر امور

بخش‌هایی از برنامه پیشنهادی سه وزیر جدید به مجلس

وزارتخانه	وزیر منتخب	برنامه‌های پیشنهادی
امور اقتصادی و دارایی	شمس‌الدین حسینی	استفاده صحیح از منابع کشور و عدالت و توازن در تخصیص آنها، مهار تورم، اصلاح نظام بانکی، اصلاح نظام مالیاتی، تسهیل امور گمرکی، توسعه بیمه‌های تجاری، اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴، توسعه بازار سرمایه، پویا ساختن نظام نظارت و حسابرسی و تحول در نظام اداری وزارت اقتصاد
کشور	علی کردان	اصلاح نظام توزیع اعتبارات استانی به سمت شهرستان‌ها، بخش‌ها، دهستان‌ها و روستاها، ایجاد امنیت مستمر و پایدار برای گسترش و رونق تولید، اشتغال و سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، تأمین آرامش روحی و روانی مردم از طریق ۳۱ دولت کوچک در سراسر کشور، پیشگیری و کنترل اعتیاد و جرایم سازمان یافته
راه و ترابری	حمید بهبهانی	تقویت شبکه راه‌های کشور، بر طرف کردن حلقه‌های مفقوده در کریدورهای شمال به جنوب و شرق به غرب، اجرای پروژه‌های ناتمام، حذف نقاط حادثه‌خیز و ارتقای ایمنی، کاهش هزینه‌ها با اعمال روش‌های نوین فنی و مهندسی، ارتقای توان فعلی وزارتخانه از ۲۵۰ کیلومتر راه‌آهن در سال به ۱۲۰۰ کیلومتر، کامل کردن شبکه‌های روستایی

منبع: واحد اطلاعات و اخبار ماهنامه «اقتصاد ایران».